

Cập nhật về phát triển thủy điện trên sông Mekong

Maureen Harris, Giám đốc Chương trình Đông Nam Á

Cập nhật về đập trên sông Mekong

- Sơ lược chung về các đập được đề xuất trên dòng chính Mekong
- Hiện trạng các đập ở hạ lưu Mekong đang xây tại Lào: Xayaburi, Don Sahong, Pak Beng
- Tiến độ các đập ở dòng chính và dòng nhánh trên đất Campuchia: Sambor, Stung Treng & Hạ Sekong, Hạ Sesan 2
- Tham vấn trước trường hợp đập Pak Beng và sự phát triển trong quy trình tham vấn của Ủy hội sông Mekong
- Nghiên cứu tác động tích lũy và ở tầm lưu vực – tác động của các đập lên ĐBSCL

Tổng quan các đập trên dòng chính Mekong

Dự án	Tỉnh/ Quốc gia	Hiện trạng	Chủ đầu tư	Công suất / Diện tích ngập
Pak Beng	Oudomxay, Lào	Bản ghi nhớ signed to 2007, với China Datang Overseas Investment. Tháng 3/2014, Datang được chính phủ Lào thông qua về môi trường. Lào trình việc tham vấn trước Ủy hội sông Mekong, theo quy trình tham vấn nước, vào 8/12/2016. Tiến trình tham vấn trước cho dự án bắt đầu từ tháng 12/2016.	Datang International Power Generation Co. Ltd	912MW (90% về phía Thái Lan, 10% về phía Lào)
Luang Prabang	Luang Prabang, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 14/10/2007. Đang trong quá trình nghiên cứu.	PetroViet Nam Power Corporation (Viet Nam)	1410 MW / 110 km2
Xayaburi	Xayaboury, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 04/05/2007. Thỏa thuận trên khai thác dự án kí vào 25/11/2008. Quy trình tham vấn trước bắt đầu từ 22/09/2010.	Ch. Karachang (30%), EGCO (12.5%), PTT (25%), Lào (20%), Bangkok Expressways (7.5%)	1285 MW

Dự án	Tỉnh/ Quốc gia	Hiện trạng	Chủ đầu tư	Công suất / Diện tích ngập
Pak Lay	Xayaboury, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 11/06/2007 EIA Approved.	PowerChina Resources	1320 MW / 110 km2
Sanakham	Vient Chan, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 11/12/2007 EIA Approved. Có vẻ sẽ theo bước Pak Beng	Datang International Power Generation Co. Ltd.	700 MW
Pak Chom	Vient Chan, Lào và Loei, Thái Lan	Đang hoàn – biên chưa được xem xét	*Cục biên năng và phát triển năng lượng thay thế, Bộ Năng lượng, Thái Lan	1079 MW / 80 km2
Ban Khom	Champassak, Lào và Ubon Ratchasum, Thái Lan	Bản ghi nhớ kí vào 25/03/2008	Italian-Thai Development PLC & Asia Corp., Holdings Limited. (Italy- Thái Lan)	1872 MW / 158 km2
Phou Nguay (tên cũ là đập Lat Saa)	Champassak, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 02/04/2008. Được chấp thuận đầu tư vào 7/12/2010	Charoen Energy and Water Asia Co. Ltd.(Thái Lan) (CP Group)	Không rõ (có lẽ khoảng 651 MW)
		Dự định mới được Rn kế hoạch xây dựng cách phía nam Pakse 2-10 km	Hydrochina Engineering Corporation Group (nhìn phòng tại Lào) của Trung Quốc thực hiện.	

Dự án	Tỉnh/ Quốc gia	Hiện trạng	Chủ đầu tư	Công suất / Diện tích ngập
Don Sahong	Champassak, Lào	Bản ghi nhớ kí vào 2010 PNPCA began 25/07/2014 Construction began January 2016/Construction more than 25% complete as of May 2017	Mega First Corporation Berhad (Malaysia) Sinohydro (Trung Quốc) – nhà thầu EPC	260 MW / 1.6 km2
Stung Treng	Stung Treng, Campuchia	Bản ghi nhớ kí vào 08/12/2009 Hoàn tất nghiên cứu tiền khả thi	Royal Group, tương tự Hydrochancang	900 MW / 640 km2
Sambor	Kaer, Campuchia	Bản ghi nhớ kí vào 04/11/2010 Natural Heritage Institute (USA) cũng với MME tiến hành 2 nghiên cứu về: (1) đánh giá thủy văn, (2) không xây đập Tháng 10/2016, chính phủ Campuchia đồng ý về nguyên tắc với Bản ghi nhớ về nghiên cứu khả thi cho đập Sambor và Stung Treng.	China Southern Power Grid, chủ đầu tư ban đầu là bộ dự án, vào 2011, cho biết họ chỉ là "công ty chủ nhân nhàn." Hydrochancang và Royal Group	2.600MW (tính toán từ tên ban đầu) 465 MW hoặc 2600 MW 880 km2

Đập Xayaburi

Đập Xayaburi

- Hoàn thiện khoảng 75%, dự kiến hoàn thành và vận hành thương mại vào 2019
- Đã xong khâu tái định cư (theo đúng lịch trình của chủ đầu tư)
- Đầu tư thêm 400 triệu USD vào thiết kế dự án, bao gồm: cải thiện việc lưu thông trầm tích, đường cá đi, giám sát cá, thang cá (những trang thiết bị 'làm cảnh')
  - Nghiên cứu về cá và thay đổi thiết kế trong lúc đang xây dựng công trình
  - Chi tiết về thiết kế đầy đủ chưa được công khai
  - Không có đánh giá tương thích với Hướng dẫn thiết kế thủy điện cho vùng Hạ Mekong của Ủy hội sông Mekong (MRC) – Theo kế hoạch công tác 2017 của MRC
- Theo trích dẫn của MRC Xayaburi là 'hình mẫu' về tham vấn trước

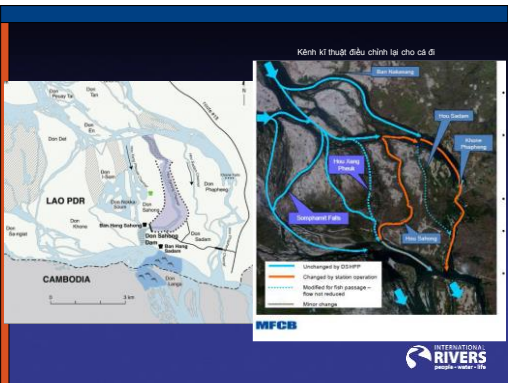

Đập bao Don Sahong

Đập Don Sahong

- Khởi công vào tháng 1/2016, hoàn tất xây dựng đập bao, kênh Hou Sahong bị chặn vào tháng 6/2016, bắt đầu xây dựng nhà máy phát điện vào tháng 8/2016
- Hoàn tất 25% việc xây dựng
- Theo kế hoạch sẽ hoàn thiện và vận hành thương mại vào 2019
- Tái định cư (14 hộ) xong vào tháng 2/2016
- Chủ đầu tư cho biết đã hoàn thành điều chỉnh kênh bao quanh; nghiên cứu theo dõi cá và thích ứng với các biện pháp giảm thiểu thiệt hại đang diễn tiến (FishMAP) nhưng kết quả chưa được công bố.
- Không có giải thích rõ ràng nào về giải pháp cho những quan ngại từ các nước ven sông khác đưa ra trong quá trình tham vấn trước.

Pak Beng, Lào

Pak Beng Dam

- Láo thông báo cho MRC vào tháng 11/2016
- Chủ đầu tư: Công ty Datang Corporation (Trung Quốc), đề xuất bán điện sang Thái Lan (thỏa thuận chưa được kí kết)
- Cuộc họp đầu tiên của Ủy ban hỗn hợp của MRC về quy trình tham vấn trước diễn ra vào tháng 1/2017, tuyên bố rằng quy trình bắt đầu từ tháng 12/2016
- Tài liệu về dự án được công bố trên website của MRC vào tháng 2/2017: ĐTM, ĐMC, kế hoạch tái định cư, thiết kế dự án, kế cả ĐTM xuyên biên giới và đánh giá tác động tích lũy
- 2 kỳ tham vấn các bên liên quan ở cấp khu vực, các nước tiến hành tham vấn riêng
- 6 tháng tham vấn theo kế hoạch sẽ kết thúc vào 19/6/2017

Đập ở Campuchia

- Tháng 10/2016 – Hội đồng bộ trưởng chấp thuận cho MME “nhảy” vào Bản ghi nhớ với Royal Group về nghiên cứu khả thi và ĐTM cho các đập Sambor (2600MW), Stung Treng (900MW), Hạ Sekong thuộc lưu vực 3S (190MW)
  - 2017 – MME cho biết chưa có Bản ghi nhớ nào được kí kết
- Hydrolancang tham gia vào đập Sambor với công ty Royal Group của Campuchia, thông qua một liên doanh
- Điện sẽ được sử dụng nội địa và bán sang Việt Nam
- Natural Heritage Institute (NHI), đại diện cho MME, đang tiến hành nghiên cứu về các khả năng thay thế vào cả “không xây đập” Sambor.
- Nghiên cứu trước đó của NHI quan tâm đến 3 khả năng về quản lý trầm tích: theo các thiết kế 2,000MW, 1,363MW và 1,700MW
  - NHI nghiên cứu đến cả khả năng sản xuất điện mặt trời trên quy mô công nghiệp tại Campuchia
- Hạ Sesan 2 – được đề xuất có cửa đập khép kín, sẽ tích nước xong vào tháng 8/2017; bắt đầu vận hành vào cuối 2017

Hợp tác khu vực và việc ra quyết định: MRC và PNPCA

- Nền tảng chung của các thủ tục là để rà soát lại thủ tục của MRC, kể cả tham vấn trước, do những quan ngại của việc thực thi tham vấn trước (PNPCA) quan các trường hợp đập Xayaburi và Don Sahong
- Hội thảo của MRC vào tháng 2/2016 – Những bài học rút ra từ việc thực thi PNPCA.
  - Báo cáo đối thoại tại Hội thảo được công bố trên website của MRC vào tháng 2/2017
  - MRC tiếp tục coi “bản thảo về các bài học rút ra” là tài liệu hiện hành về thực thi PNPCA”
- Vài kiến nghị chính:
  - Tiêu chuẩn của việc tài liệu hóa để thông báo tham vấn trước
  - Cần công khai thông tin dự án một cách thích đáng, tăng cường sự tham gia của các bên liên quan
  - Cần rõ ràng về thời điểm bắt đầu và kết thúc quá trình tham vấn

Quá trình tham vấn trước đập Pak Beng

- Việc phát triển tham vấn trước dựa trên các bài học rút ra:
  - Nhấn mạnh vào chia sẻ thông tin và “sự tham gia của các bên liên quan” (tập trung vào cấp khu vực)
  - Chia sẻ tài liệu dự án, kể cả nghiên cứu về tác động tích lũy và xuyên biên giới
  - Vai trò của MRC và quá trình rà soát kỹ thuật
  - Có kế hoạch cho hậu tham vấn để đảm bảo những gì đã được đồng ý
- Quan ngại về tham vấn trước đập Pak Beng:
  - Chất lượng thông tin: nghiên cứu không xứng tầm, kể cả đánh giá tác động xuyên biên giới và tích lũy. Những đánh giá này không thực tế và tiến hành trong lúc xây dựng dự án
  - Phạm vi hạn chế để có được đầu vào tốt cho quá trình tham vấn
  - Nhấn mạnh vào hậu tham vấn hơn là kéo dài thời hạn
  - Không có tham chiếu/kết nối với các nghiên cứu tầm cỡ lưu vực, kể cả nghiên cứu hội đồng của MRC

Nghiên cứu tác động tích lũy cấp lưu vực

- Đánh giá môi trường Chiến lược (ĐMC) của MRC vào 2010
- Nghiên cứu về ĐBSCL của Việt Nam vào 2016
- Đánh giá kinh tế về các dự án thủy điện ở lưu vực Hạ Mekong vào tháng 4/2017 (Đại học Mae Fah Luang, Thái Lan)
- Nghiên cứu về ĐBKH và thủy điện
- Nghiên cứu hội đồng của MRC – dự kiến hoàn tất vào tháng 12/2017

ĐMC về thủy điện trên dòng chính Mekong (2010)

- Phát hiện quan trọng với Việt Nam:** Có khả năng tổn thất kinh tế tổng thể. Thiệt hại chủ yếu về phía các cộng đồng nghèo ở ĐBSCL.
- CƠ HỘI:** Lợi ích kinh tế của gia tăng nguồn cung về điện (từ nhập khẩu)
- RỦI RO:** Thiệt hại lớn về thủy lợi và cá nước ngọt – sẽ tác động đến ngư dân vùng ĐBSCL, đặc biệt là những cộng đồng nghèo. Mất trầm tích và những chất dinh dưỡng đi kèm, cùng với những tác động tiêu cực về kinh tế, ảnh hưởng tới sự bồi đắp đồng bằng, ngư nghiệp (thủy sản nước ngọt và hải sản) và nông nghiệp.

Đánh giá kinh tế về thủy điện Mekong

- Tác động kinh tế tổng thể của các dự án thủy điện đã lên kế hoạch xây dựng trên sông Mekong là tiêu cực. Chủ yếu là giá trị thủy sản đánh bắt được sẽ lớn hơn nhiều lợi ích từ thủy điện.
- Chi phí đền bù và thiệt hại về trầm tích/dinh dưỡng cũng là một tác động kinh tế quan trọng.
- Tác động kinh tế tới Lào và Thái Lan được dự báo tích cực, Thái Lan là bên hưởng lợi chính.
- Việt Nam và Campuchia được dự báo sẽ chịu tác động rất tiêu cực.

Đại học Mae Fah Luang, Thái Lan (tháng 4/2017)

Kiến nghị từ các nghiên cứu về tác động của đập thượng nguồn Mekong tới hạ nguồn

- Xây dựng các đập lớn gây ra biến động dòng chảy với biên độ lớn, tùy thuộc vào sự vận hành đập.
- Chế độ dòng chảy hay lũ là điều tiết quan trọng cho đa dạng sinh học và năng suất của sông Mekong. Sự thay đổi dòng chảy có thể làm giảm năng suất của các hệ sinh thái, tác động đáng kể đến các hệ sinh thái và cộng đồng phụ thuộc vào con sông.
- Còn thiếu thông tin công khai về vận hành thủy điện và tác động tới hạ nguồn.
- Các phát hiện từ nghiên cứu kêu gọi sự tham gia và hợp tác tích cực giữa các nước để làm rõ tác động tiêu cực của phát triển thủy điện: tăng cường chia sẻ thông tin, hợp tác nghiên cứu và đồng thuận về duy trì dòng chảy cần thiết cho dòng sông.
- Timo A. Räsänen và đồng nghiệp. "Quan sát sự thay đổi dòng chảy của sông do các hoạt động thủy điện ở thượng lưu sông Mê Công", Tạp chí Thủy văn (2017).

Nghiên cứu hội đồng của MRC

- Được các nhà lãnh đạo Mekong khởi xướng vào Hội nghị thượng đỉnh Mekong – Nhật Bản vào tháng 3/2011, tiếp đó là tiến trình tham vấn trước cho đập Xayaburi.
- Đồng ý rằng cần nghiên cứu sâu hơn về quản lý và phát triển sông Mekong, kể cả tác động của thủy điện dòng chính.
- Được xem như sự bổ sung cho đánh giá riêng và việc ra quyết định thông qua tham vấn trước.
- Nhằm "xóa đi khoảng cách kiến thức lớn về các cách phát triển khác nhau về tài nguyên nước, kể cả thủy điện dòng chính ảnh hưởng tới lưu vực về các mặt môi trường, kinh tế và xã hội."
- Dự kiến hoàn tất và tháng 12/2017.

Những điều rút ra

- Tiền lệ xấu từ Xayaburi và Don Sahong, đứng từ góc độ kỹ thuật và quy trình.
- Tâm quan trọng của tiếng nói từ các cộng đồng Mekong trong quá trình ra quyết định về các đập.
- Đánh giá tích lũy tầm lưu vực và nghiên cứu khoa học là thiết yếu để thông báo về việc ra quyết định với các dự án.
- Trình tự các nghiên cứu dự án và ra quyết định: cần những dữ liệu cơ bản đáng tin cậy để thông tin cho việc đưa ra quyết định, thiết kế và đề xuất các biện pháp bù đắp.

